

Семантичні засоби в художньому конструюванні

Художнє конструювання, на відміну від живопису, графіки і скульптури, не відображає дійсності у буквальному розумінні, воно створює дійсність, формує сферу традиційного етнобуту.

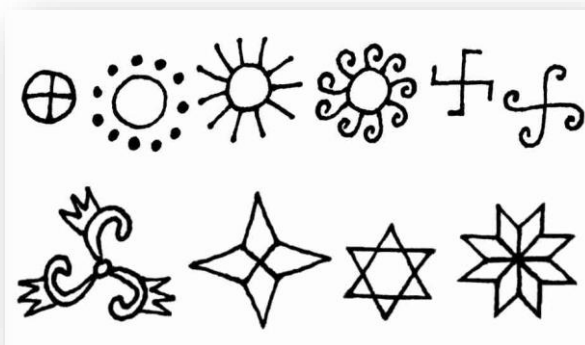
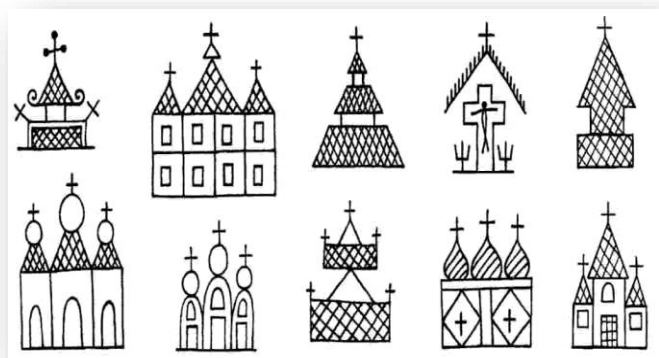
Народні майстри, ремісники і художники у своїх твори крім функціонально-ужиткового призначення, пов'язаного з їхнім безпосереднім використанням, вносили також мотиви національної, магічної, образної орієнтації.

Основними семантичними засобами є такі композиційні елементи, як знак, символ, метафора, алегорія, емблема.

Метафора (від грец. – перенос) – художній засіб літературного походження, що ґрунтується на подібності явищ і предметів дійсності. Метафора вживається для підсилення смислу художнього виробу за допомогою схожого предмету, зображувального мотиву. Згодом метафора стає художнім символом.

Символ (від грец. – знак, прикмета, ознака) є зображення у вигляді намальованого елемента, знака або предмета об'ємно – просторової форми. Символ зображується, як заміна певних конкретних чи абстрактних понять, використовується для зберігання і передачі інформації та естетичних цінностей.

Прояви художнього символу трапляються ще в ранніх формах художньої культури, в античній і середньовічній культурі завдяки впливам античної та християнської міфології. У різні епохи символ змінював своє значення. Так, вуж у стародавні часи мав охоронний символ, а в християнській міфології та мистецтві став символом гріха, зла обману.

Наведена таблиця ілюструє найважливіші метафори і символи, що мають неоднакову семантику в художньому конструюванні та декоративно-ужитковому мистецтві.

Найважливіші метафори і символи у давньоруському декоративно-ужитковому мистецтві.

Метафора і символ	Народне етнохудожнє осмислення	Релігійно-християнське тлумачення
Джерело, криниця, річка	Втамування духовної спраги	Вчення христа
Чаша	Доля, смерть	Райський сад
Рослини	Вічне цвітіння	
Квіти	Нев'януча краса	
Голуб, горлиця	Любов, сум, смуток	Чистота, невинність
Сокіл, яструб	Сонце, небо	Політ пророчої думки
Орел	Владна сила	Торжество сонця над темрявою
Лев	Цар звірів, сила	Злість, заздрість
Леопард	Безстрашність, геройство	Ворожість
Вовк		Жорстокість
Змія, вуж	Оберег	Зло, лукавство, обман, підступність, темні сили

Художній символ відрізняється від інших семантичних засобів, зокрема й від художнього знака. Якщо перший наділений багатозначністю, то другий має переважно одне основне значення. Наприклад, художньо вирішені монограми, клейма, печатки, вказівні знаки завжди несуть однозначну інформацію.

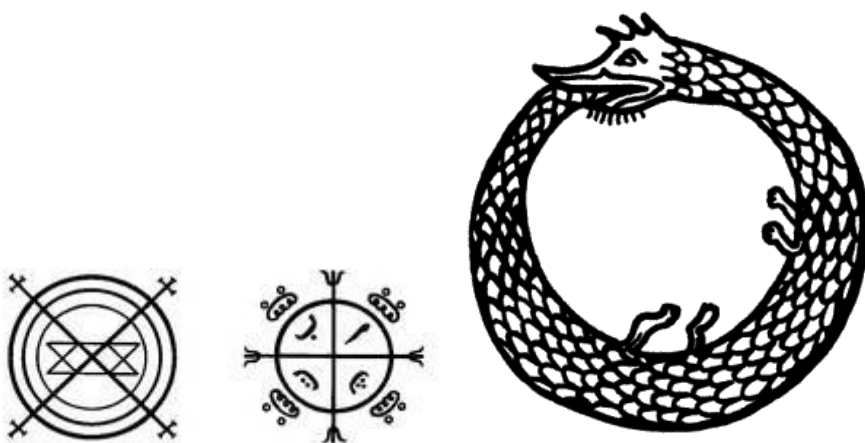
Алегорія (від грец. – інакомовність) – один із семантичних засобів, суть якого полягає в тому, що в конкретних художніх образах виступають умовні зображення абстрактних понять. Так, алегорія мудрості, добра, миру, природи, весни, літа може бути показана умовно за допомогою символів, атрибутів, емблем, поєднаних у відповідну структуру твору. Алегорія – міфологічного походження.

Емблема (від грец. – оздоба) – семантичний засіб композиції, що з часом замінює символ. Основа емблеми – вираження цілого за його атрибутом. Вона зображає предмети, знаки або постаті символічного характеру. В античній мозаїці (на підлозі) емблемою називали поле з фігуративними зображеннями. У наш час розрізняють такі емблеми: міжнародні, державні, військові, спортивні, виробничі.

Таким чином, група семантичних засобів композиції зберігає всі етапи історичного розвитку людства: знаки первісних культур, середньовічні символи тлумачення релігійно-християнського тлумачення, метафори народного етнохудожнього осмислення, сучасні символи алегорії та емблеми декоративного спрямування тощо.

Круг

КРУГ — первичный символ единства и бесконечности, знак абсолюта и совершенства. Как бесконечная линия, круг символизирует время в вечности, а как макрокосмический знак образует круг Зодиака.

Он является древнейшим мистическим символом, традиционно обозначающим Небо, Вселенную и Вечность. Иногда изображается в виде Уробороса — змея, кусающего собственный хвост. Пустота в середине окружности редко остается незаполненной: чаще всего в нее вписывают квадрат, или крест, или равносторонний треугольник, или пентаграмму. В любом случае фигура, вписанная в окружность, символизирует отношение между понятием, обозначаемым данной фигурой, и вечностью. Таков, в частности, мистический смысл древней задачи о "квадратуре круга": решив ее, адепт постигает равнозначность Земли и Неба, Пространства и Времени, Человека и Вселенной. В Египте круг с точкой в центре был символом человека.

Круг — древний дохристианский знак колеса-солнца. Сложный символ, соединяющий идею совершенства и вечности, круг превосходит все другие геометрические формы. Линия круга — это единственная линия, которая не имеет ни начала, ни конца и все точки которой эквивалентны. Центр круга — источник бесконечного вращения времени и пространства. Именно поэтому в понимании масонов круг — конец всех фигур, так как в нем заключена тайна творения. Круг — одна из наиболее широко употребляемых фигур для выражения идеи вечности, так как движение по кругу символически означает постоянное возвращение к самому себе. Круг, который проходит стрелка в циферблате часов или на шкале в компасе, также обозначает возвращение в точку отправления.

В буддизме единство внутреннего и внешнего миров символизируется тремя кругами. Первый круг изображает демона, держащего в своей пасти 12 изначальных первопричин. Во внутреннем круге сцепились курица (сладострастие), змея (гнев) и свинья (омраченность). А средний круг вмещает картины шести категорий: царства людей, богов, демонов, животных, ада и страдающих духов. В дзен-буддизме концентрические круги означают высшие степени просветления и совершенство в единстве: потому инь и ян изображаются заключенными в круге.

Храм языческого бога, каким он предстает, в частности, в итальянской живописи начиная с XVI в., — это, как правило, круглая постройка. Колонны, образующие круглую колоннаду, поддерживают свод собора — эта форма была традиционной в античной архитектуре. Ренессансные архитекторы, следовавшие принципам, впервые сформулированным итальянским ученым Леоном Альберти в XV в., возвратились к кругу как основной форме церковного здания. Круг и сферу считали совершенной формой, согласующейся с ренессансной концепцией Бога,

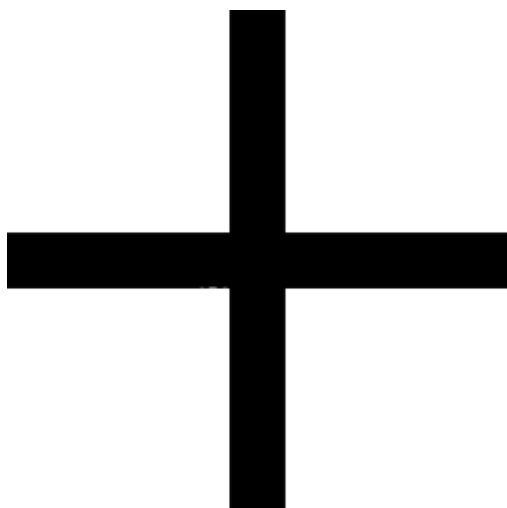
согласно которой он был космическим разумом, принявшим форму сферы, заключающей в себе весь космос — дух, ум и материю — в нисходящих концентрических сферах.

В христианстве концентрические круги представляют духовные иерархии или разные стадии творения. Например, круг используется символически в изображениях неба в виде концентрических хоров ангелов и при расположении учеников, стоящих вокруг Христа. Три пересекающихся круга означают Троицу, а равнобедренный треугольник с тремя кругами является монограммой трех ипостасей одного Бога.

Круг представляет небо в противоположность квадрату земли. Совершенная геометрия круга объемлет несовершенства во временном мире, возникающие с течением времени. Круг в квадрате — распространенный каббалистический знак, означающий божественную искру, скрытую в материи. Адам Кадмон в каббалистической пиктограмме изображается заключенным в круг. В свою очередь, квадрат в круге означает мир физических элементов. Круг, как монограмма Бога, обозначает не только Его совершенство, но и Его предвечность. Серия концентрических кругов один внутри другого означает космос.

Магический круг является элементом традиционной разметки места для магических операций. Как правило, особого вида кольцевая структура состоит из трех окружностей, т. е. двух лимбов и центрального круга, внутри которого располагается маг, совершающий ритуал. Большинство теоретиков и практических магов утверждают, что круг обладает защитной функцией. Поэтому в лимбы непременно вписывают пентаграммы и другие знаки, останавливающие злых духов. Известно немало легенд о том, что духи не видят мага, находящегося в круге, но могут растерзать его при нарушении магического круга.

Греческий крест

Крест самой простой формы: квадратный, с концами равной длины, горизонтальная перекладина расположена в середине вертикальной. Крест святого Георгия. Этот знак, называемый также *stich quadrata*, использовался с доисторических времен в самых разных значениях — как символ бога солнца, бога дождя, элементов, из которых создан мир: воздуха, земли, огня и воды. В раннем христианстве греческий крест символизировал Христа. Это также символ светской, земной власти, но полученной от Бога. Используется в средневековой геральдике.